

Эхэ найхан нютагаа эд хамта мандуулаа!

БУРЯДАД ҮНЭН

1921 оной
декабриин 21-нээ
гарана

Бүгэдэ
арадай
газетэ

1995
АВГУСТ
29
Намарай хини
хүэ блитэн
барин 3
ВТОРНИК
гаратай 3
№161 (19255)
Газетин сэн
хүлсэлэ.

ПРАВИТЕЛЬСТВИН ХҮДЭЛМЭРИЙН ДОЛООН ХОНОГ

Республикын агропромышленна комплексын профсоюзудай конференци августын 28-да боложо, агропромышленна комплексын үдөөгэй ажалнадай хуудал байдлыг шухала асуудалнуудые зүбшэн хэлсэб.

Нур харбалгын спортдо дуртайшууны өхэ найндэр үдөөнэ: "Гэсэрэй годлинууд" гэж уласхоорондын мурьсоон августын 31-дэ эхилхэ.

Республикын Правительствин Түрүүлэгшнэй нэгэдэхи орлогшо М. А. Гласовай хүтэлбэрилдэг министривнууд болон албан тушаалуудта халуун хаһа сэг үшэбо. Малай тэжээл элээхэлгын ямараар буулагдажа байһан тухай, үшөө үедэ хүдөөгэй ажалнадаг атуһаламжа дүүхэхэ шухала байһан тухай асуудалнууд малай тэжээл бэлэдхэхэ ба уртаса хүрэхэ талаар республикын оперативна штабай нүүдэл заседани дээрэ зүбшэн хэлсэжэ юм. Штабай заседани августын 30-да Хори нуурица үнгэргэжэ.

Агууриин ноосоннуудые хамгаалха ба гэмтэйгаар хүрэлдэхэ талаар республикын шравени Сэлэнгын аймагай захиргаанда ангай ажахы

эрхилэгшн асуудалнуудаар августын 29-дэ зүблөө үнгэргэхэ.

Республикын Правительствин Түрүүлэгшнэй орлогшо А. Н. Жильцовоай ударидадаг Экономикын министривтвэдэ Россия Федерациин Правительствэда Буряад Республикын социально-экономическа хүгжэлтын федерална программыс, Алас-Дурна зүгэй удаан болзорой хүгжэлтын программын проектэ материалнуудые хэлсэжэ бэлэдхэ хүдэлмэри хэлдэхэ байна.

Правительствин Түрүүлэгшнэй орлогшо Л. Ч. Нимаевагай хүтэлбэрилдэг Эрдэм тулалсадай министерство багшанарай августын конференцинуудые үнгэрэмээр дүүргэжэ байна. Социална хамгаалагшн министривтвэдэ "Үндэр наһатай хүнүүдэй үдэрье" үнгэргэжэ, "Социална халбарини эрхим хүдэлмэрилэгшнэ" гэхэн конкурседо бэлэдхэл хэлдэжэ байна. Гүрэнэй саншиднадорой түб зунай элүүржүүлгын ажал ябуулгын дүнгүүдые согсолно.

Правительствин Түрүүлэгшнэй орлогшо Л. П. Табалаевай толгойлдог Гадаадын экономика харилсаанай министривтвэдэ

Буряад Республикын болон Германиин хоорондо экономика харилсаа тогтоохо бэлэдхэл хэлдэжэ байна. Худалдаа наймаанай, ноосоннуудэй болон нютагууд хоорондын харилсаанай талаар гүрэнэй комитет ерэхэ жэлдэ республикын хүн зониие эдэе хоолдо хабаагүй эд бараагаар хангалгын асуудалые шиидхэхэ ёһотой. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай ветерануудта зориулагдаһан байрын гэр бодхоолгыс Барилгын министривтвэ урдынхидал мэтэ хиналтадаа абанхай. Барилгын штабай ээлжээрэ заседани августын 29-дэ үнгэргэжэ.

Правительствин Түрүүлэгшнэй орлогшо Н. А. Астапенко Россиян Зоорин гүрэнэй комитедэй коллегини заседаниин хүдэлмэридэ хабаадаха юм. Байгша оной сентябриин 1-нэй байдлаар үмсэлэлгын объектнуудэй акцинуудые худалдаалгын дүнгүүдээр гүрэнэй толгойлдог Зоори эрхилэлгын гүрэнэй комитет мониторинг энэ долоон хоногой хугасаа соо үнгэргэхэ байна.

Буряад Республикын Президентын ба Правительствин хэблэлэй албан.

Вадим Станиславович Никифоров Новосибирскын инженерно-барилгын институт дүүргээд, Улаан-Үдын ДСК-да мастераар, технологоор хүдэлхэн намтартай. Тэрэ мүнөө "Монолитстрой" гэхэн коммерческэ предприятиеда участогай начальнигаар хүдэлнэ. Тус участогта 80 гаран хүн хүдэлнэ. Мүнөө участогай барилгашад гэр байрын томо комплексые бодхоожо байнхай. ЗУРАГ ДЭЭРЭ: участогай начальник В. С. Никифоров. С. БАЛДУЕВАЙ фото.

УЛАСХООРОНДЫН ЭРИЛТЭДЭ ХҮРГЭХЭ

Найхан республикын Правительствин конференци-зал соо предпринятинуудай түлээбэрилдэг продукцияг, үдөө зүүдэг хангалгын шанар тухай асуудалаар зүблөрн бэлэжэ үнгэрөө. Буряадай стандартизаци болон метрологини талаар түбэй үгсэлээр эмхидхэгдэхэн үдөөндэ предпринятинуудай зургаануудай, үлэмэнүүдэй мэргэжэлтэд хэлсэһан байна.

Россия Федерациин гүрэнэй стандартын түрүүлэгшн Сергей Безверхий элидхэл хэлдэ, энэ албанда ямар хүдэлмэрини шуулагдажа байһан тухай хөөрөө.

"Стандартизаци тухай", "Эд бараа, хангалга сертификацила тухай" болон бусад хуулинууд баталагдан абгаа. Эдэ бүгэдэ эрэнэй техническэ конституци

болоно гэжэ Сергей Безверхий мэдүүлэ.

Гадаадын ороноудһаа асарагдаһан продукцияг заабол сертификацилагдаха ёһотой. Хэнийнхэ мэдэхээр, олзын хэрэг эрхилэлгшэд муу шанартай продукцияг асарна. Иймэ продукцияда хуулигаар хаалта табигдаба.

Россия Гүрэнэй стандартын тус управлениин дарга Мария Минина, Буряадай стандартизаци болон метрологини талаар түбэй директор Юрий Музыка гэгшэд элидхэлнүүдые хээ. Айлаһаднай республикын Президенттэй уулзаһан, Зүүн Сибириин технологическа университетэй хүтэлбэрилэгшэдтэй мэргэжэлтэдыс хургаха асуудалые зүбшэн хэлсэһан байна.

А. ДАШИДОНДКОВ.

Иигээд хэдэхэн хоногой үнгэрхэдэ, республикын олонхи аймагуудай ажахынууд шэнэ ургасынгаа тарьяа хадажа, хуряжа эхилхэн.

Энэ халуун хүдэлмэрини урда тээ Хүдөө ажахын болон эдэе хоолой министривтвэ хэдэн аймагуудай түлөөлэгшэдыс суглаулжа, нэгэ үдэрэй семинар үнгэргэхэ гэжэ шиидхэн байна. Тус хэмжээ ябуулга Зэдын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой тарьяалан дээрэ үнгэргэгдөө. Эндэ 12 аймагуудай хүдөө ажахын управлениүүдэй ахмад агрономууд, зарим ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд суглаараа. Семинарыс республикын хүдөө ажахын болон эдэе хоолой министрэй нэгэдэхи орлогшо В. А. Гармагаров, тус

Россия Федерациин Президент В. ЕЛЬЦИН.

Ургаса хуряалга-95 ШЭНЭ ОНОЛ АРГА

министривтын таһагай начальни В. М. Осодоев гэгшэд хүтэлбэрилоо.

Түбхн түрүүн газар тарьяалан шэнэ аргаар эрхилжэ, орооно тарьяанай ургаса дээшэлүүлхэ онол аргануудтай суглаарагшэдыс танилсуулха, тэрэниие ажахынуудта дэлгэрүүлхэ зорилготойгоор энэ семинар зарлагдаа юм. Ушарын юуб гэхэдэ, Зэдын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз хүүлэй хоёр жэлдэ эрдэмтэдтэй нягта холбоотойгоор хүдэлжэ, сөбэр паар, эзэлэгдэхэн паар

зүбоор эдүүрилээд, тэндэ тэжээлэй ургамалнуудые, тарьяа хэлгүүлэн тарижа, үндэр баян ургаса абана. Жэшээнь, энэ жэлдэ дилэнхи полинуудһаань гектарай 20-25 центнер тарьяан абтахаар хүлээгдэнэ. Газар тарьяалан эрхилэлгын шэнэ технологи тухай ажахын ахмад агроном А. Ц. Цыренжапов, Буряадай хүдөө ажахын институтдай профессор В. Б. Бохиев гэгшэд суглаарагшадта хөөрөжэ, харуулжа үгөө.

М. НАМЖИЛОВ.

Уншагты, танилсагты

2-дохн нюурта. Буряад Республикын Правительствэда. П. Нимаев: "Хэлсэхэнээ бэлүүдэг һаа, найн бэлэй"; Ургаса хуряалга-95. Г. Дашеева: "Далайтаанда даасатайгаар" - фоторепортаж.

бадаратугай". Хүршэнэрэй номин. В. Ентаев: "Нентунда" аргалууна". Агуу Илаалтын 50 жэл. Т. Нимбуев: "Дайнай дүлэндэ дайрагдаһан үстэмни" - дурсалга.

3-дахн нюурта. Зураглал Б. Лайдапов: "Ажал хэһэн ама тоһодохо"; Г. Дашеева: "Арьбалаһ абана"; Хэнийн хэн гээшэб?

6-дахн нюурта. С. Цырендоржиев: "Эрхим нүхэдэй нэгэн нэн" - дурдалга.

4-дахн нюурта. тулалсадай шэнэ жэлыс утуулан. Д. Дугарова: "Батшанарые нэмжэхэ"; С. Вяткин: "Он жэлүүдэй хубаридаһан үнгэрөөнхэ һаа..." - зураглал.

7-дохн нюурта. Болон ушарнууд. Б. Бирбаев: "Сагжид абгазы".

5-дахн нюурта. Амгалан байдалай аша туһада. Д.Н. Цырендашев: "Нагшн субарга

8-дахн нюурта. Холын аяншалгаһаа бусахадаа. Ц. Цыренжапов: - фото-мэдээсэл; Үнгэтэ юртэмсын шуасанууд. "Ондоо түбинхидэй туһаламжаар". Спортын номин.

ХЭЛСЭНЭНЭЭ БЭЭЛҮҮДЭГ ҺАА, ҺАЙН БЭЛЭЙ

Республикын Правительствын ээлжээтэ заседани боложо, түсөөлөгчөөр хараалагдан олохон шухала асуудалнууд хаража үзэгдөө, зохихо тогтоолнууд абтанан байна. Тус заседанида хотонууд болон аймагуудта гулваанар хабаадаа.

Нэн түрүүн "Сэлэнгын болон Кабанский аймагуудта гэжээл бэлдэхлгын ябаса ба таряа хуряалгада хэр бэлдэжэ байхан тухай" асуудал зүбшэгдөө. Тус аймагуудтай гулваанар Н. Д. Бадмаев, В. Г. Котов правительствын урда тоосоо барива.

Августын 20-ной мэдээгээр, Сэлэнгын аймагта хараалагданай 73 процент, Кабанский аймагта - 61 процент үбхэн хүрилэгдөөд байна. Кабанскда силос болон сенаж даралга эршэмтэйгээр ябуулагдана. 75 процент силос нөөсэлэгдөө. Үбхэшэд болон гэжээл бэлдэхлгэдэй хоорондо мурьсөөн эмхидхэгдэнхэй, ажалай түлбэрийн болон урмашуулгын гурим шэнээр зохёгдонхон. Бусад аймагуудта орходоо, эндэтэжээл бэлдэхлгэ һайнаар эмхидхэгдэнхэй гэжэ мэдэрхэ баатай болобо. Гэбэшье дутагдалнууд байгаа бээ. Техникэ матадана, тоходолго, түлшын материалаар хангалга таһадана.

Эдэ аймагуудта таряанай ургаса бараг. Тэрэниэ хуряахын тула эртээнхээ бэлдэхл хэгдэжэ байнхай. Гол

техникэ бэлэн болоо, гансал комбайнууд дуталдана гэхэ гү, али нэгэ комбайнда хуряалгын 300 шахуу гектар хүртэнэ бшуу. Шэнэ техникэ абаха хэрэгтэй болоно.

Тус асуудал зүбшэгдэнэй һүүлээр, ямар тодорхой туһаламжа хүргэгдэхэб гэжэ хараалхан правительствын тогтоол баталан абтаба. Кабанский аймагта ажахынүүдэй, үмсэнүүдэй болон нютагай захиргаануудай хоорондо газар шэнээр хубаарилха хэрэгтэй болоһонинь мэдэрэгдээ.

Хурамхаанай аймагай захиргаанай гулваа В. Д. Цыренов районийнгоо экономико хүгжөөхэ ба нютагай бюджетдэй олзо оршын үндэһэ һуури бэхижүүлхэ талаар эндэхи захиргаанай хэжэ байхан хүдэлмэри тухай элидхэжэ үгэбэ. Районий социальн-экономическа байдал орёо бэрхшээлтэй, промышленна болон хүдоо ажахын үйлдбэри доонолжо үргэлжэлһөөр. Жэшээн, 1994 ондо, урда жэлэйхинээ - 17,4 процент промышленна продукция гаргагдана. Бодо малай тоо, 1993 онойхитой жэшэхэдэ, 1994 ондо - 8,7 гахайн - 17,4, хонидой тоо 29,7 процентээр үсоороо. Тиигэжэ мяха абалга - 13,5, һү наалга - 19,2 процентээр бага болоһон байна бшуу. Һүүлэй жэлүүдгэ гаи тасуур ушарна. Түбэй газарһаа холо, харгы

муутай, сагай уларилай бэрхшээлтэй нютагта үшөөшье олон орёо асуудалнууд тудалдана. Тиибэ-ябашье олзо оршоёо ехэ болгохо талаар оролдогто гаргагдана. Шэнэ налогууд тогтоогдоно, нютагай баялиг - модо шулуу, алир жэмэс, аршаан булаг, үржэлтэ газар хэрэглэлгэнээ олзо олохо хэрэг эрхилэгдэнэ. Гэбэшье хэжэ боломоор бүхы хэмжээнүүд абтанагүй, үйлдбэри урагшаа дабшанагүй.

Эдэ бүхы дутуу дундануудта анхаралаа табихыень, эрид шууд хэмжээ абахыень уялгалхан тогтоол Правительства то энэ асуудалаар абтанан байна.

"Буряад Республикын социально-экономическа байдалыг тогтууритай болгохын тула түрүүшын ээлжээнэй хэмжээнүүдые хэр бэлдүүлжэ байхан тухай" асуудалаар Эрдэм һуралсалай министр С. Д. Намсараев болон Правительствын Аппаратай гүрэнэй - хуули ёһоной захиргаанай дарга О. Н. Буркова элидхэл хэбэ. Дээрэ дурдагданай хэмжээнүүдые бэлдүүлжэ саг үргэлжын хиналта доро табигданхай. Мүнөө Эрдэм һуралсалай министерство програмын 5 ехэ пунктнууды бэлдүүлжэ байна. Мүн Правительствын хэдэн тогтоол баталуулан байха юм. Үшөө хэдэн тогтоолнууд бэлдэгдэнхэй, тэрэ тоодо "Дээрэ һүргүүлнүүд болон эрдэм ухаа

дэмжэхэ талаар хойшолуулашагүй хэмжээнүүд". Гэхэтэй хамта шийдхэгдээгүй асуудалнууд олон, тэдэндэ гол анхаралаа хандуулхаар м и н и с т е р с т в ы н хүтэлбэрилэгшэд уялгалагдаа.

Промышленностиин, энергетикын болон транспортын министр В. В. Переляев "Буряад Республика дотор пассажирнууды зөөлгын байдал ба тэрэниэ харижуулан һайжаруулха хэмжээнүүд тухай" тоосоһон байна. Энэмнай арад зоной эрилтэ хангаха эгээл шухала асуудал. Сүүдхэ бүхэндэ автобус болон трамвайгаар 400 мянганһаа дээшэ хүн зөөгдэнэ. Гэбэшье автобус, трамвай, пригородно поездуудай тоо үсөөрнэ, тэдэ эбдэрнэ, муудана. Автобусууд хүн зоной эрилтын 60 процентые хангана. Һүүлэй үедэ транспортна предприятия болон захиргаан хоёр хэлсээнэй ёһоор хүдэлдэг боложо байна. Нютагай бюджетүүдһээ дотаци саг соогоо үгтэнэгүй, шэнэ техникэ абахадан тэрэнь хүрэнэгүй. Олон аэропортууд хаагдаа.

Транспортна эмхинүүдтэ даамгай туһаламжа үзүүлэгдэнэгүй. Гэбэшье бултадаа анхарал, оролдогтоё, мүнгэ зоронгоо нэгдүүлжэ, бүтэмжэтэй хэмжээ абаа һаа, пассажирнууды зөөлгэ бага зэргэ һайжаруулжа боломоор. Энэ асуудалаар тухай тогтоол абтаа.

"Республиканска олзо оршын бэхижүүлхэ ба зургаануудай ажал һайжаруулха талаар түрүүшын хэмжээнүүд тухай"

Һангай министрэй орд М. Золотухин, гүрэнэй инспектор С. Ц. Цыренов, Правительствын Түрүн орлогшо А. Н. Жаргал Владимирович Шарапов дээрэ бэшэгдэнхон һийдхэ хэмжээнүүд хараалагда тэдэнэй ямар ашаг байхань мэдэгдэнэгүй дүнгуудыень мэдэрхэ тэдэниэ бодото бэлдүүлхэ, журам байха хэрэгтэй. Энээн республикын Президент анхарал хандуулан байна.

Правительствын залуу дээрэ бусад олон асуудал зүбшэгдэнхон, тогтоол абтанан байна. Энээн үшөө мэдээсэхэбди.

Буряад Республикын Президент - Правительствын Түрүүлэгшэ А. В. Попова засэдани хүтэлбэри ябуулахдаа, эгээл шухала арсалдаатай асуудалнууды өөрынгоо һангалга дурадхалнууды хэлэһон, шанга ажалалтанууды хайна.

Правительствын засэдани Буряад Республикын Архирхай Түрүүлэгшэ М. Семенов хабаадалса.

ХҮНДЭТЭ НЭРЭ ЗЭРГЭНҮҮД

Үйлдбэрийн хөгжөөхэ талаар габыятай байһанайнь түлөө Буряад Республикын Президент 1995 оной августын 14-нэй Зарлигаар акционериз "Улан-Удэнское приборостроительное объединение" бүлгэмэй "УНЕСО" подразделенин директор Наталья Михайловна Бердниковада "Буряад Республикын габыята инженер" гэхэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгоо.

Республикада үрэнэ хүрэнгэ эрхилэлгын хөгжөөхэ талаар габыятай байһанайнгаа түлөө Буряад Республикын Президентын 1995 оной августын 14-нэй Зарлигаар Буряад Республикын гүрэнэй үрэнэ хүрэнгэ республиканска инспекциин начальни Клавдия Яковлевна Санкирова "Буряад Республикын агропромышленна комплекссын габыята хүдэлмэрилэгшэ" гэхэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэбэ.

Эрдэм-шөнжолгын ажал ябуулагда габыятай байһанайнгаа түлөө Буряад Республикын Президентын 1995 оной августын 14-нэй Зарлигаар Россин Наукануудай академиин Сибириин отделиниин Буряадай Эрдэмэй түбэй Байгалиин баялинууды зүбөөр хэрэглэхэ талаар Байгалай институтай ахмад эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ Карл Шагжиевич Шагжиев "Буряад Республикын эрдэмэй габыята ажал ябуулагша" гэхэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртөө.

Худалдаа наймаанай талаар габыятай байһанайнь, олон жэлэй туршада оролдосотой бэрхээр ажалаһанайнь түлөө Буряад Республикын Президентын 1995 оной августын 14-нэй Зарлигаар "Буряад Республикын хангалгын албанай габыята хүдэлмэрилэгшэ" гэхэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдобо гэбэл:

- Бородина Светлана Павловнада—акционериз "Галантерея" бүлгэмэй гол товаровед,
- Горбатых Любовь Александровнада—наймаанай-коммерческэ "Перспектива" түбэй директорэй орлогшо,
- Солдатовая Лидия Николаевнада—акционериз "Хүртэйлес" бүлгэмэй худалдаа наймаанай "Восход" байшангай директор, Хэжэнгын аймаг.

Соёл-гэгээрэлэй хүдэлмэрийн талаар габыятай байһанайнгаа түлөө Буряад Республикын Президентын 1995 оной августын 14-нэй Зарлигаар "Буряад Республикын соёлой габыята хүдэлмэрилэгшэ" гэхэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэбэ гэбэл:

- Герасимова Ольга Александровна—Зүүн Сибириин соёлой болон искусствын гүрэнэй академиин кафедрые даагша,
- Чимитдоржиева Вера Ринчидоржиевна—Баунтын аймагай соёлой байшангай методист.

Ургаса хуряалга-95 ДАЛАЙТАНДА-ДААСАТАЙГААР

Анхандаа Тельманэй нэрэмжэтэ совхоз байһанаа таряангадай ажахынүүдэй "Жаргаланга" эблэл болоһон ажахын тракторно-таряан ажалай бригадын коллектив ургаса хуряалгын оньһон техникэ хэһабарилгада онсо анхаралаа хандуула.

—Эдэмнай аймагай бусад эблэлүүдтэ орходоо, эгээл уридан орооһоо таряа хуряаха 7 комбайнаа бэлэн болгоод байна. Бригадир Жаргал Владимирович Шарапов, механик Аюу Самбуевич Цыбиков гэгшэд ажалаа эмхидхэхэдэ бэрхэнүүд юм. Запчастинууд үгы гэжэ шалтаг баряад, юушы хэнгүй һуугаа һаа, ургасаяа газартань орхибо болохобди.

Тиимэһээ техникынгээ ямар нэгэн хэрэгсэлые ондоо болгожо, хубилгал тааруулжа табиха баатай болоно. Ондоогооршые аргагүй, шөнэнүүдые худалдажа абаха гэхэдэ, мүнгэн үгы, — гэжэ аймагай хүдоо ажахын управлениин начальни А.Н.Очиров хоорэбэ.

...Далайтан гэжэ нэрлэһэн газарта байрлаһан заһабарилгад урданайхидаа адли далайсатайгаар забдаагүйшье

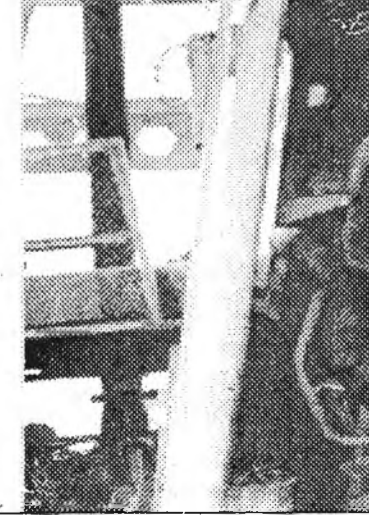
һаа, мүнөө сагай хэмжээгээр яһала урагшатайнууд. Жэшээлбэл, КСК-100 түхэлэй нэгэ, гэжээлдэ ородог ургамал хуряадаг КПИ-4 түхэлэй дүрбэн комбайн мүн лэ бэлэн болгогдоод, ёһотойгоор ашаглагдажа эхилэнхэй.

—Онэ намар 1182 гектар талмайн орооһото ургамал хуряагдаха байна. Тэрэ тоодо 690 гектарта шэниисэ, 492 гектарта обёос болоно. Мүн 910 гектар газарһаа силостэ орохо ургамал хуряагдаха, 830 гектар талмайн паар х а х а л а г д а х а, — гэжэ бригадын тоо бүридхэгшэ С.Л.Жамбалова хоорэнэ бэлэй.

Эндэ хүдэлдэг 23 заһабарилгад үдэр бүри гурба дахин халуун хоол барина. Таһалгаряагүйгөөр, даамгай даасатайгаар хүдэлхэдэнь одоол аятайл даа.

Г.ТУРТУЕВА. ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: заһабарилгадэй бүлэг; механизатор Игорь Чимитгов.

М.ШАНТАКОВОЙ фото. Сэлэнгын аймаг.

ХЭМЖЭЭНҮҮД ХАРААЛАГДАА

Талха татадаг, хиллэ баридаг предприятиянуу орооһо таряагаар ханга хүнэр хүндэ байдалда байна. Эдэ бүтэеэ уламжалан, айлбууланга галхаар өһөдөгөө хүн хангажа шаданагүй.

Хүн зоние эдэе зоо зүйлүүдээр, түбхын түр хилээмэ, талхаар ханга байдалай орёо хүнэр бол хаарада абажа, республикын Правительство "Хүн зоние хилээмээр хангаха нэхэ хэмжээнүүд тухай" Тогтоол соогоо хүнүүдые хилээмэ найдамтай һайнаар ханга хилээмэ предприятиянуудай хүдэлмэри тогтууритай болгохо шухал олгохо хэдэн шухал хэмжээнүүдые хараагшэ Республикын Эдэе хонь корпорациин - гүрэнэй хөгшын тоосонһоо айл мүнгэ зоорээр проф худалдажа зорилготойгоор бюджет х а р а а л а г д а х урьһаламжанууды бэлдэ 1993-1994 онуудта Федераци болон нютагай жасви байгуулха эрхэ байгуулгатай хэлсээнэй тогтоолой хэлбэришэггүйгөөр эрилтэ табина.

Нуралсалай шэнэ жэлье угтуулан

БАГШАНАРЫЕ ДЭМЖЭХЭ ШУХАЛА

АВТОР ТУХАЙ: Дулма Цыренданшевна Дугарова - Улаан-Үдэ хотын эрдэм нуралсалай управлениин начальник. Ярууны аймагай Нархатада туршан юм. Штын багшанарий дээдэ нургууш дургэһэй нургууш Штын областодо, Монголдо багшалаа. Москвагай багшанарий институтдаи аспирантура дургэһэй, педагогикын эрдэмэй кандидат, удаань Улаан-Үдэнь ЦЗУ-да, Гээгэрэй министрствэд ажиллаа. 1980 ондоо БГПИ-дэ кафедрия багшаар, нургууш доцентээр шэнэ ажалда орогтоороо хүдэлһэн байна.

УЛААН-ҮДЭ хотын эрдэм нуралсалай эмхи зургаануудые нуралсалай 1995-1996 онуудта хүдэлхөөр бэлдэхэ ажал олон онсо шанар шэнжэнүүдтэй юм. Нэн түрүүн эрдэм нуралсалай системые гуримтай болгохо тухай хуули ёһоной документууд олоор абтаһан байна. Нэрлэбэл, "О гарантии прав граждан на получение образования" гэжэ нэрлэгдһэн 1487-дохи номерой 1994 оной июлиин 8-да баталагдһан Россия Президентын Указ, тийхэдэ Россия Правительствээр дэмжэгдһэн "2000 он хүрэтэр Россия эрдэм нуралсалай хүгжэлтын федеральна программа", "Эрдэм нуралсалай системые дэмжэхэ талаар хойнолуулашагүй хэмжээнүүд" гэһэн Правительствын Тогтоол, Федеральна Суглаанда Президентын эльгэһэн бэшгэр. Нүгөө талаһаа экономикага тогтууригүй байдалһаа, мүнэ зөөрини бүхыдоо хомордоһонһоо уламжалан, бюджетэй гарганаһын хубин эрдэм-нуралсалай талаар һомологдохо мүнэ зөөрини саашадаа үшөө бага болохо байһаниин голхормоор. Нуралсалай шэнэ жэлдэ нургуулине бэлдэһын үшөө нэгэ шанар шэнжэ гэхэдэ, эрдэм нуралсалай албан зургаануудые мцензигэй болгохо хэрэгтэй. Тийхэдэ нуралсалай шэнэ жэлдэ нургуулине шалгаһан гэһэн заншалта ажал шэнэ хэмтэн түрүүшын шата болоно. Социально-экономическа байдалай хэды хүндэ хүноршые һаань, хотын захиргаанай, түрэлхидэй, олзын хэрэг эмхилэгидэй, нуралсалай эрхинүүдэй багшанарай, хүтэлбэрилэгшэдэй дэмжэлгээр нуралсалай эмхинүүд шэнэ жэлдэ бэлдэ. Тэднэй дунда 1-дэй нургуулиин (директорын В. А. Берштейн), 3-дахы (А. А. Мункуева), 33-дахы (А. К. Халасва), 32-дахы (В. М. Гуляев), 35-дахы (М. Л. Шулкова), 49-дахы (К. И. Иванов), 56-дахы (А. В. Мархаев), 59-дахы (Е. М. Миросов), 65-дахы (С. П. Ваховская), нургуулиин хүүгэдэй санаторий байһан (Э. А. Мастинан) болон бусадые нэрлэхээр. Тийхэдэ нургуулида ороогүй үхибүүдэй эмхинүүдтэ, онсолбол, 6-дахы, 67-дохи, 31-дахы, 38-дахы, 59-дахы, 64-дахы, 84-дахы, 97-дахы, 109-дахы, 86-дахы, 111-дахы хүүгэдэй саадуудта заһабарилгын ажал ябуулагдаа. Эдэ эмхинүүдтэ хотын комисси үндэр эсгэбэтэ үгөө.

Улаан-Үдын 2-дохи (П.А.Иванов), 4-дахы, 22-дохи, 47-дохи, 56-дахы, 65-дахы нургуулинууд байһангуудаа һайн шанартайгаар бэлдэ гэжэ тэмдэглэхээр. 22-дохи, 35-дахы, 17-дохи нургуулинуудта, 2-дохи интернадай нуралсалай корпусой капитальна заһабарилга хэгдэ. Гэхэтэй хамта 46-дахы, 29-дахы, 45-дахы, 19-дахы, 55-дахы нургуулинууд, мүн 48-дахы нургуули мүнгэгүй боложо, харын болон бусад юмэнэй заһабарилга үнжагайруулагдаба. Тийхэдэ нургуулиин мебель, зоолон хэрэгсэлүүд, наадан-хайнууд худалдагдан абтаагүй байна. Нуралсалай номуудые абахын тула 153 миллион хэрэгтэй. Илангаяа эхин классуудта гэхэ номууд хэрэгтэй, оройдоол "Букварь" абахын тула 18 миллион түхэриг хэрэгтэй. Шиндхэгдэгүй асуудалнууд олон, нэрлэбэл: 1. Инженерно-техническа байдалаар ябуулагдаха хэмжээ ябуулануудта туһатай мэдээсэлэй-методическа пособиинуудаар хангалга шиндхэгдэгүй. 2. Эрдэм нуралсалай системин жасын техническа байдал тухай баримтануудые элэрхэйлэхэ шухала. 3. Мүнөө үеын албан хоорондын харилсаан (хэмээн, таарадал, хэмтын программа гэхэ мэтэн) тухай хуулиин материалнуудые бии болгохо хэрэгтэй. 4. Эрдэм нуралсалай эмхи зургаануудай бюджетнэ гадуур үйлэбэриин (мүнэнэй) жасануудые байгуулаха шухала. Байһаа оной январин 28-да 34-дахы номероор баталагдһан Буряад Республикын Правительствын тогтоолон ба 1995 оной майн 25-да 360-дахы номероор гараһан хотын эрдэм нуралсалай захиргаанай захиралтын үндэһоор шонь һара соо хүүгэдэй зундаа амарха олон эмхинүүд байгуулагдаа һэн. Нэрлэбэл, эрдэм нуралсалай 59 эмхинүүдэй бааза дээрэ хотын түхэлэй лагерьнууд байгуулагдажа, тэндэ 3296 үхибүүн амарһан байна. Тэднэй 5-шын санаторийн шэглэлтэй лагерьнууд байжа, тэндэ 510 хүн амарба. Спортын шэглэлтэй 6 лагерьта 319 үхибүүн, 48 талмайнуудта 2467 хүн амарһан юм. Хотыннай 20 дунда нургуулинуудта, 1-дахы УПК-да байгуулагдаһан ажалой болон амаралтын лагерьнуудта 1304 үхибүүд амарба, ажаллаба. Тийхэдэ 27-дохи нантехническа лицейн 60 үхибүүн Прибайкалийн аймагай

Гремячинска амараа, харин Загорск тосхойной хүүгэдэй түбэй үхибүүд Хурба шотагай лагерьта ажаллаа, амараа. Хамта дээрэ ажалой болон амаралтын лагерьнуудта 1476 лагерьта ажаллаа, амараа. 300-дэ хүүгэдэй 1-дахы халаанда хүдэлхэ хэрэгтэ (3064 үхибүүд) социальна страхованиин жасаһаа 309,8 миллион түхэриг, харин социальна хамгаалгын жасаһаа 119,3 миллион түхэриг һомологдоо. Зүүгөр 15-дахы, 30-дахы нургуулинуудта заһабарилгаһаа, үнэгүйһөө боложо, хотын түхэлэй лагерьнууд хүдэлсөөгүй. Улаан-Үдын 22-дохи, 39-дахы, 40-дахы, 41-дахы, 51-дахы (Железнодорожно район), 1-дахы, 2-дохи, 8-дахы, 33-дахы, 37-дохи, 44-дахы, 54-дахы, 58-дахы (Советскэ район) 17-дохи, 35 дахи, 47-дохи, 49-дахы, 52-дохи (Октябрьска район) нургуулинууд лагерьнуудаа һайнаар бэлдэе, хангаа. Тийхэдэ Железнодорожно, Советскэ районнуудай хүүгэдэй зохёохы ажалой байһангууд, "Энергетик", "Атлант", "Элада", "Луч" гэхэн хүүгэдэй клубууд яһала һайн ажаллаа. Зундаа үхибүүд экскурсиинуудта гараһан, спортын мурисоонуудта хабаадаһан байна. Харын усаһаа гэгдэхэгүйн тула районнуудай инспекторнууд А. В. Синева (Советскэ район), С. А. Садыева (Железнодорожно район), У. А. Дамдинова (Советскэ район) гэгшэд үхибүүдтэй хооралдоһонуудые эмхидхэһэн юм. Хүүгэдэй уран билин хөгжөөхэ талаар ажал ябуулагдаа, эндэ ород драмтеатр, хүүгэдэй хотын библиотека ехэ туһалаа. Иймэ ехэ харюусалгатай ажал хэжэ байһан багшанарай санлтай болзор соогоо (һаял зариманшын шонь, һарынжаа абаба) гарадаггүй, амаралтынгаанье мүнэ абаагүй байһаниинь голхормоор. Үхибүүд - манай ерээдүй гэжэ булта мэдэнэ ха юмбибди. Үхибүүдые нургаха, хүмүүжүүлэхэ гэхэн тон ехэ харюусалгатай, нантын үүргэтэй байһан багшанарые алшые талаһань дэмжэхэ, үргэхэ, мүнэ зөөрөөр хангаа хэрэгтэйбди. Эндэ манай түрэн түрэн, правительсто бодотээр халха зэрэгтэй.

Дулма ДУГАРОВА,
Улаан-Үдын захиргаанай эрдэм нуралсалай управлениин начальник.

Зураглал
ОН ЖЭЛНҮҮДЭЙ НУБАРИЛГА
ҮНГЭРӨӨШЬЕ НАА...

Залуу, үшөө дүршэлгүй багшада бэрхэнээлүүд ахам би ушардаг һааб даа. Үхибүүн бүхэндэ ойлгосотойгоор, хадуу хөөрхө, харуула шадабари галцата бии болодоггүй. Эцэ ородосотой, хүсэл зориг түгэдэр байха зэрэгтэй. 35 нургаһада 5-дахы класста заадаг багшанар тэмдэглэе бэлэ залуу багшада дүнгэе боложо үгөө бэлэй. Бүри хэ зоригтойгоор ажаллаа шунан ороо һэн. Дахин нэгдэхи абаад, нургажа эхилдэ. Тэрэ гэхээр шонь тараан жэл үнэгэр Гэбшье тэрэ түрүүшынхиче нургажа эхилхэн хүүгэдэ маргадаггүй, нэрэ нэрээрнэ һанжаа байдан. Жэшэнь, Миша Тэрэ хүүбүүн мүнөө "Россия" гэжэ таряашадай ажахы нэгдэхэдэ хүдэлдэг. Харин Наташа басаганиинь Мария Иванурадаг. Саша Астаповой басаганиинь Мария Ивановнагай һурана. Түрүүшын нургаһадай нэгэн - Маша Рыжакова, мүнөө Александровна гэхэн нэрэ хүндэтэй, түрэл нургуулидаа биологи заадаг юм. Хүүгэдургаад оноходоо, удахагүй юмдаа. Багшанаршые хажууд дүршэдэг, мэргэждэг. 30 гаран жэлэй турнида Жарэмнэ нургуулиин байра байдалда ехэ хубилалтанууд. Тус нургуулиин багшанарай коллектив республика соого түрүүн шэмээнэгүүдэй ёһо заншалуудые хүмүүжүүлэхэд мэргэ үргэноор хэрэгсэжэ эхилдэ һэн. Шонь хэрэгтэ багш зогшогшээр, аблягтайгаар шунжаа ороо. Мүнөө үедэ класс бү нургаһада гөдөрхой зорилготой, түсрэгтэй юм. Үгдэ хүмүү урданай ёһо заншалууд тухай, урданай ажабайдалай турин тухай тодорхой паринаар бэнэжэ абана. Урдандаа шэмээнэ сахидай байһан ёһолонуудые, һайндэрнуудые тэмдэглэжэ, һэн эхилэнхэй. Ходоогэй ажалда дүрэгтэйгоор, шадабаритайгаар хү нургаһан тула нургуулиин дэргэдэхи гагарай өдөр ургуудда дээрэ ажаллаа эдбхижүүлдэ һэн. Нототай таряашадай, мүнэ холбоогоо улам бэхижүүлэе. Мүнөнэй хүнор байдалда тийн аргагүй. Таряашадай ажахынуудай "Россия" нэгдэлэй хү нургуули тухай маргадгүй, арга шадалаараа коллестив туһалжал байдаг даа. Түрүүшын тэрэ хэнгээлэй һүүлээр 32 жэлэй үгэрнөө Мария Ивановна эдбхитэй, зохёохы ажалай гүн соһо багшанарта баян дүршэлөө дамжуулдаг, багшанарай мөргө нэгдэлэй хүтэлбэрилэгшэ юм. Эрхим хүмүүжүүлэгшэ бэлдэхэлтэй багша султаа хүдэлдэг нүхдэйһоо, нургаһадай хүндэтэй. 4. Ходоого даруу зантай, багшуултай тон таатайгаар ойлгоможо шададаг, зүрхэ сэдхэлдэе хадуужа абахаарнэ бүхэндэ ойлгуулахые оролодог багшада хүүгэд дуратай аяахаб? Бэлдэхэл багатай хүүгэдтэй тустар хэлээрлүүдэй ойлгоогүй юмшыень заал һаа ойлгуулахые оролодог занш Шэглэлн мэргэждэе тон дуратай, бүхы һанһаа сэдхэлдэе табича хүдэлдэг багша Мария Ивановнадал ади, нургаһадай ёһотой гэжэ һангадаг.

ТУҢАЛХЫЕ ДУРАДХАБА

Буряад Республикын Президент А. В. Потанов "Мотом" гэжэ хаамал түхэлэй акционернэ бүлгэмэй объектиүүдтэй танилсаба. Автомобильнуудай буулгагдажа, бүхы Сибирээр тарагдан эльгэгдэдэг талмайһаа танилсалга эхилхэн байна. "Мотом" 12 хототой нягта холбоо барисаатайгаар ажалаа ябуулагдаг гэжэ республикымнай хүн зон һайн мэдэдэг ёһотой. Энэ акционернэ бүлгэмэй президент В. В. Морозов болон вице-президент Б. Ф. Тушевников свананхн хараа түсэбүүд

Буряад Республикын Президентын болон Правительствын хэлбэлэй албан.

Абай Гэсэрэй 1000 жэлэй ой Буряад орондо

Хэжэнгын аймагай түлоолгшэд һайндэрэй үедэ. Ц.ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

Дурдалга

ЭРХИМ НҮХЭДЭЙ НЭГЭН НЭН

1976 оной намар Дольбн Мадасон, Цырен-Дулма Дондокова, Аубсан Талхасев, дуушиад Наталья Будасева, Гуржаб Эрдьинесев гэгчидтэй Усть-Ордын округ айлаар уригдабади.

Аян замдаа мордоход дээрэмни, Бурядай уран зохиолшодой холбооной правленийн түрүүлэгшэ Н. Г. Дамдинов намайе урижа, захяа-заабарй үгэхэдөө, ниггэжэ хэлээгшэ лэн: "Ехэл харюусалгатай хэрэг бүтээхэтнай. Бэлиг талаангаа харуулхысл оролдооройг. Нарин нягтаар, нэргэг ябаарай. Ушар юуб гэхэдэ, арбаад жэлэй саана Владимир Петонов Матвей Осодоев хоёрнай шотогоо ошооб ханхаруугахан юм. Тэрэ гэгэни ушарһаа хойшо уран зохиолшодые урихыаа болёобди гэжэ округкомой секретарь нүхэр Митенова манай ноёдо мэдүүлэ лэн. Таанад "сонхо" нээхөөр ошоохотнай".

Шотогойнша бэлигтэй бэрхэ хүбүүдтэ юундэ дуряаа гутаба, үнгэржэ эрэхэдэ, томдолоо бүхы буряад уран зохиолшодто тарааха болоо юм гэжэ һонирхобод. Георгий Дашабылов ушар удхыень задажа үгэбэ...

1968 оной шара набшын халуунай үерлэн эрээд байһан үе лэн. Хоёр нүхэд бурядай уран зохиолой үдэһэнүүдые үнгэржэ уриалтай шотогоа ошооб хан Охиридэй, Боохоной, Цүхэдэй зон уран зохиолшо хүүдтэ бахархама һайһаар утаба.

Һүүшынш уулзама Владимир Петоновой тоонто шотог Буряад-Енүүдтэ үнгэрбэ. Клуб соо зон шэгээтэй. Партиин райкомой харюусалгата хүдэлмэриэлэгшэ Степан Танганов буряад шүлэгэй үдэшэ нээжэ, тайзан дээрэ В. Петонов уригдаба.

Шотог орон, штаг дурлан, түрэл хэлэн тухай шүлэгүүд ханхинаба. Тийһээр байтараа Владимир Коцстантиновичай юуниинь хүдэлөө юм, ямар юумэниинь хэлэ амынь бүлюүдэлэн юм, бү мэдэе, гэгтэл манай нүхэр зүүн гараа дээрэ үргэжэ, хамсыгаа цамаад, алтан часаа долёобор хургаараа төншосогоо тоод, ниггэжэ хэлээрхишээ даа:

— Хүндэтэ шотогоархидни, харана гүт энэ час? Би тээмэндэ Ростовой областини Вешенскэ һууринда ажаһуудаг ородой

агууехэ уран зохиолшо Михаил Шолоховойдо айлаһаад бусабаб. Михаил Александрович намдатнай энэрхэн алтан час бэлэглээ...

Оо, юун болоо гэжэ һананат?! Нютагайнгаа хүбүүгээр омогорхон зон хүл дээрээ бодож, алыгаа гашабад, агуу зохиолшын улаан гарһаа алтан час бэлэг абаа хадаа манай Володя, үнэхөөр оошье, жэншэдгүй бэлигтэй, Буряад-Енүүдтэ суурхуулха эрэ байна даа гэжэ сэдхэбэ.

Эгээл энэ үедэ Матвей Осодоев шиидагар улаан болошонхой, хүлээн һагад һуушанхай, дуряаа гутаһандаа хийганаса уухилжа һууба. "Шамайе мийн өрхихогүйб. Шолоховһоо бэлэг абаханаа байтагай, гарыньшые барижа үзоогүй аад, юун гэжэ һаамаганажа байна гэшээб?! Байза даа, шамайе мэнэл шабарта һуулгахааб!" гэжэ Матвей бүгүүхэн шиидэбэ.

Тийһээр М. Осодоевой ээлжэн эрээбэ. Зон үлэ мэдэмэ хүйтэншөгөөр угтаба. Юуб гэхэдэ, Шолоховой анда нүхэрэй хажууда Осодоев бүхын хажууда зогсоон бүруун мэтээр зоной нөөндэ харагдаа бшуу. Матвей Михайловичай сухалынь бүри орьбэжо, һүүшын сохилго хэхэ гэжэ шиидэбэ:

— Зай, Владимир Петоновой тоонто шотогоархид! Битнай мэнэ һаяхана Финляндийн Уран зохиолшодой холбооной урилгаар тийшээ айлаһаад бусабаб. Аяар Швеци хүртээр аяһнаһааб. Харин мүнөө эдгэрээ бусамсаараа Япон ябахамни. Тэндэ минни ном япон хэлэн дээрэ хэлбэгдэхэнь. Япон нүхэди мишган доллар хартын гаргана гэжэ эльгээгээ, - гээд бүдүүлэг янзаар гэнхэлэн, столой саана ошожо һуушаба.

Нэгэ үе зал соо хон-жон байдал тогтошобо. Бүдүүлэгээр бодомжолоод үзэхэдэ, Шолоховой бэлэг алтан час Осодоевой харийн гүрэнүүдээр аяншалгатай жэшэмээр гэшээ гү? Юрэнхылэн хэлэбэл, эдэ хоёрой хэниинь суутай болоноб? Хайдаа, хүршэ шотог болохо Онын хүбүүн Осодоев булина хаш.

Алыга ташалган нэришэбэ. Иймэ юумэнэй болохыё яашье хүлээгээгүй Петонов һуури

байраа оложо ядашанхай, "худалаар хэлэнши" гэжэ хэлэхэ аргагүй лэн тула, шуһагүй, сурхигар сагаан болошонон нуураа дэмы-дэмы эльбэсэгшэн һуугаа лэн...

Орой үдэшэ сайлаган болобо. Хоёр айлаһаад зэргэлээд һуужа үгэбэгүй, нуур нуураанье харалсанайгүй, амандаа уһа балгажархиһаңдал юумэнүүд ябана.

В. К. Петоновто төөлэй барюулагдаба. Шотогой ноёд һайд, мэдэжэ хүнүүд зохиолшо хоёр хүбүүдтэ һорһон малгай үмдэхүүлээд, омогорхолоо мэдүүлнэ, архиухыень баалана, шудхаһанаа наагуур болоноб. Бэе бээдэ хоролхоншон хоёр нүхэднэй удаһыньгүй һогтожо, хоро шараяа гаргажа эхилэбэ.

"Ганса намайе мэхэлээ һаатнай, хүлисэхэ һэм. Харин бүхы шотог зоноо мэхэлэхэ һэнхэл хаанаһаа олообта? Урма зоригьемнай хухалбат, зоной дэлгэр һайхан сэдхэл доромжолбот. Һээгүй тонилотгы саашаа, эндэхэ...

Арза хорзыемнай убайгүй уужа һуухыа эшэхэе яанат?! Хожом бу харагдагты!" гэжэ шотогой дарганар ханхаруугахан хоёр зохиолшодые наһнаба. Уур сухалдаа дэмыршэһэн хоёрнай шуһа уһан болотороо наһнадаба, эдэсгээр дүүрэн столүрбүүлба. Зон арайхан гэжэ хоёр тэһэнэ тарааба...

Удаһыньгүй партиин округкомой секретарь Митенова партиин Бурядай обкомой секретарь А. А. Бадиевта хоёр зохиолшодой булар муухай ааша тухай дуулгаад, хожомоо уран зохиолшодые урихыаа арсанабди гэжэ мэдүүлэ бэлэй...

— Нүхэр Митенова оороо таанадые угтаха, - гэжэ Николай Дамдинов мэхэтэй хэһээр миһэрбэ.

-Юрэдөөл, харюусалгатай хэрэг шамда даалгагдаба - гэшэ, ойлгоорой да.

Нээрэшые, мүнөө һанаад дурсаад үзэхэдэ, энээдэтэйшые, мүн уйтайшые. Хамаг засаг партиин гарт байгаа ха юм даа. Хоёр "хүйхэршүүлэй" бэе бээ наншаһанай шалтагаанаар буряад уран зохиолшод бултаараа хэхээгдээ, бүхы округой улад зон дуртай уран зохиолшодтоёо үе болоод лэ уулзаха, харилсаха эрхэһэе

хаһагдаа...

Эрхүү хотодо самолдоор буубабди. Аэровокзалай дэргэдэ "Волга" "УАЗ-ик" хоёр угтажа байба. Бүхы аяншалгадмнай дахуулжа ябаха даабаритай округкомой пропаганда ба агитацийн танагай харюусалгата хүдэлмэриэлэгшэ Кирилл Аев (1991 ондо Коммунист партиин тараагдаха үедэ партиин округкомой нэгэдэхи секретарь болоод байгаа лэн) маанадые угтаба. Кириллтэй суг 5 жэл соо Бурядай багшанарай институтай түүхын факультеттэ һураһан анда нүхэд гэшээбди. Тийхэдэ партиин Боохоной райкомой секретарь Степан Танганов мүн лэ "Волга" соһоо гаража эрээбэ (Степан мүн лэ манай институт дүүргээ). Минни досоо наран гарашаба. Харн холын шотог бэшэ, харин анда нүхэдтөө айлаһаар бууһан шэгээр бүгүүхэн бэдхэбэбэ.

"Харгыдатнай болдогой тухайхан добын харагдаба, заатагүй тогтожо, бурханда сэржэм үргэхэ, өшөдоошые хүртэлсэхэт. Арсаха эрхэ байхагүй, тэднни баалахадаа угаа бэрхэ зон. Хайһан гэжэ гарсаалдахаая эргэһнээ бодомжоло. Мүн уулзалга бүхэнэй һүүлээр мундуу ехэ сайлаага хэдэг. Айлаһанаа мухарюулаагүй һаа, муутаар хүндэлөөбди гэжэ тоолодог улад юм", - гээд Георгий Дашабылов "дүршэлдөөрөө" хубааладаба лэн.

Нээрэшые, Гошын хэлэһэн үгэн байшоо. Зүгөөр, Кирилл Степан хоёрни Усть-Орда хүртээр маанадаа ехээр баалаагүй, зүгөөр тогтохо "табсадаа" заатагүй сэржэм үргөө, арза хорзынгоо амта үзүүлээ.

Округой гурбан аймагуудаар 7 хонг соо одоод эсэшэ-сусаһагүйгөөр гарылагдаа лэн. Үглөөнэй долоо хувиһада бодоод лэ, һүшини 2-3 сага унтаридеа ородог һэмди. Цырен-Дулма Дондоковнагай шэрхине гайхха бэлэйб. Маанадаһаа, залуушууһаа, нэгэтэшые гээгдээгүй, ахигдаагүй.

Хойто буряадуудайнгаа хүндэмүүшье нигэжэ бэе дээрэй үзөө һэмди. Уулзалганууднай түрэл хэлэн дээрэ үнгэрлэг лэн. Манай литератарын хэлые эрхимээр ойлгодог зон байшоо. Энэнь бидэниие бүришые бахархуулаа, баясуулаа, омогорхуулаа...

Нилээн эсэнхэй, зүгөөр нилээн сэдхэлээ хананхай зон Усть-Ордагаа бусабади. Митеновагай уужам кабинет соо хэхэй ажал тухайгаа тоосоо барибабди. Дарга эхэнэр бидэней үгэ анхаралтайгаар шагнаһан хэбэр үзүүлээд, оройдоошые хүлээгдээгүй тобилолол хэжэрхибэл даа, анхаратгы:

— Хори бурядай шотогой хэлэн дээрэ үндэхэлһэн литератарна хэлыетнай округой зон ойлгодоггүй. Ушар тиймэхэ шотог зоной түрэлхи хэлые үлөөхэ, гэбэл, манда тусхай грамматика, морфологи хэрэгтэй.

— Та оороо буряадаараа зугааһыаа яанат? - гэжэ Илья Николаевич Мадасон хушуугаа шүмбэгдэ гүүлэн, бага

енгүүтэйшөгөөр, яһа Митенова дуулаашагүй ородоороод дуугарһан

— Та, ахамад рен һанамжыа хэлыт! - гэжэ намда хандаба. — Яахаб тээд. Урм тобилолол хэбэт. Бидэ 7 хонг соо хори гарын хээбди. Имагал буря дээрээ. Балшар хүтэй эхилээд, буурал тод хүртээрөө маһине эр ойлгоно. Нургуулыи түрэлхи хэлэ за болоулһандатнай гутанаб, - гэбэб.

— Бурядай багшн институтай хэлэ бэе факультеттэ хойто буря хэлэнэй отделени дурадхал оруулха хүсэмэ гэбэ Митенова.

— Юун? - гэжэ Д Мадасон гайхаба. Дэми Засагаархиншые, эрлэмт улад зоншые энэ үсхыа дэмжээгүйл.

— Зүб, - гэжэ аха нтэ дэмжээбэ. Нүхэр Миттэ үнгэрһэн сагуудые һанаа Солбонэ Туя, Аполлон Шэ энэ танай урда һуугаһаа Д Мадасон гэшээ буряад зохиолой һуури табит тоодо оролдоно. Эдэ нүд шүлэг, поэмэнүүдээ үтэ зүжэгүүдээ шотогтаал бэ эхилээ һэмнай. Үлһэндээрээ ба хойто буряадуудай хэлээр дүтэ, адмирхуу юм. Энэ ух хэнишые арсажа шада.

Тийхэдэ танай шотогоһаа Ким Ильин, Владимир Пет Матвей Осодоев, Жан Фёдор Манжиханов, Виктор Бильдушкинов гэгшэ залуу һаһаая шотого үнгэргоод, шотого түрүүшынгээ зохиолш бэшээ. "Буряад үнэн "Байгал" сэтгүүлдэ хэлэ Мүнөө эгээл томдолой, юуб гэбэл, түрэл хэлээ хоншолонүүдые һургуули хорижорхөөт. Тийгэжэ зондоо хохидол асарал, сагаараа бээ, хожом, ер сагта энэ эндүү, аалт ойлгогдожо, зүб муртао байхат, - гэхэдэмни, Митен

— Хээдэшье тиймэ болохогүй. Өөрнн грам хэрэгтэй. Танай литератар хэлэшыегүйгөөр шотого ярыа алдахагүйбди. Эридээр хэлэжэрхёо боло үсэд, бээдээ угаа һай эхэнэр юм байна гэжэ т ойлгоо, багсаагаа бэлэйб. Эндэ намтай тохөөр нэгэ һонин ушар дур Дольбн Мадасонтой тоо Эрхэдэй шотог эрээд бэй Аха нүхэрни намайгаа дэ бага балшар наһандаа һа газарнуудаа, үбээдөө һа халтирдаг Улаан т хариулаба.

"Братска далай тог бэлшээрини, сабыһа таряанай эгээл һайһа талануудыемнай үб абхуулжархёо. Хэди буряадуудай һуурии тоо уһанай өбөрто хосорой гэжэ Илья Нико сүхэрэнгээр һанаа алдаа

Сергей ЦЫРЕНДОРЖ уран зохиолши (Түтэсхэлын хожом)

ЗУРАГ ДЭЭРЭ (зүүн гарһаа): 1970 гаран онуудта буулгагдаһан энэ зураг дээрэ манай республикын мэдэжэ журналистнууд, уран зохиолшод харуулагдана: Матвей Осодоев, Цырен-Доржо Дамдинжапов, Цэдэн Галсанов, Рабдан Цыбиков, Цырен-Дондок Хамаев. Матвей Михайлович ОСОДОЕВОЙ бүлын альбомһоо абтаһан зураг.

МОНГОЛОЙ ГУРГАЛДАЙ

МОНГОЛОЙ арадай артистка, Гүрэнэй шангай Уртнасан Монголой оперын театрай гол утгаланай нэгэнийн юм. Тэрэ Улаан-Баатарай искусствын институт дүүргэжэ, оройнгоо ехэ артист хуураа дээшлэжэ байдаг. Монгол оройн суута дуушан драматическа соирано хоолойтой юм.

Уртнасан Монголой композиторнуудай бэшээн оперонуудта гол рольнуудыг гүйсэдхэдэг баараа олондо мэдээжэ, хүндэтэй болонхой. Гадна дээхэй болон ородой классикын мэдээжэ оперуудта наадахан байна. Тусхайлабал, А. Дж. Вердиний "Тоска", "Чио-Чио-сан", "Турандот", Вердиний "Травиата", "Трубадур", П. И. Чайковскийн "Евгений Онегин" гэжэ оперодо хэсгийн, А. П. Бородинай "Игорь тайжа" гэжэ оперодо Ярославскийн рольнуудта наадахадаа, тобоймо образнуудыг гаргажа, хүгжэм дуунда тусхайшуулай үндэр сэглэлтэдэ хүртэнхэй.

Түүхэдэ тэрэ үргэн ехэ концертнэ драммануудыг бэлдэжэ, дэлхэйн олон оройнуудаар Япондо, Китадаар, Сингапураар, Францаар, Австралиар, Германиар, Советскэ Союзгаар, Россиаар, бусад оройнуудаар гастрольдо ябажа, уянгатай утгалан хоолойгоороо шагнагдай зүрхэ сэдхэл үзүүдэн байха юм. Москвагай Ехэ театрта, Новосибирскийн оперно театрта, Буряадай оперо театрал бэлдэй академическэ театрта тайзан дээрэ шагнагдабарья харуулан байгаа.

Түүхэдэ үедэ Уртнасан оперын зүжэгүүдыг уялантайгаар режиссероор хуураа эхилэнхэй. Түүхэдэ мэдээжэ композитор Б. Б. Ямполовай "Сидик Ньюса" гэжэ оперыг театрайнгаа тайзан үзүүдэнгэй байруулан табиба.

ФАГ ДЭЭРЭ: Монголой суута дуушан Уртнасан. Фотожурналист Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ архивай зураг.

ВЫСТАВКЭ ХАРАХАЯ ШАМДАГТЫ

Үндэһэтэдэй библиотекин байшан соо сентябрийн 2-то 11 сагта хайн дураараа саад ургуулагшадай туйлалтануудай выставкэ нээгдэхэ. Энэ жэлһээ жэлдэ эмхидхэгдэдэг выставкэ "Саад-95" гэжэ нэрлэгдэнхэй.

Республикымнай хайн дураараа саад ургуулагшадай жэл бүхэндэ эсэхэ сусахаяа мэдэнгүйгөөр ажалажа, хайн үрэ дүнгүүдыг туйладаг байһые имэ выставкэ гэршэлдэг ха юм. Алим жэмэс болон огородой эдээгээр ооһэдэгөө хүсэд дүүрэнээр хангаханаа гадна, үлүү гараханаа бусад хүнүүдтэ дуралдажа, хэды ежэ туһа хүргэнэб!

Гоё хайхан эсэгүүд, янза бүрийн алим жэмэс, овоц выставкэдэ харуулагдаха. Тэрээндэ эдэбхитэйгээр хабаадахыгтай уринабди.

Д. ЭРДЫНИЕВА.

Болоһон ушарнууд

САНЖИД АБГАЗЫ

Шн. Бата, абга ажы тухайгаа үндэ "Буряад үнэндэ" үзүүлгүиши гэжэ хуурай үзүүлгүиши соо Түнхэнэй аймагай Шэбэрэй нютагай хүнүүд үзүүлгүиши. Тимэ дээрһэнь, үзүүлгүиши ушарнуудыг наажа хуурай үзүүлгүиши.

Шн. Бата, абга ажы тухайгаа үндэ "Буряад үнэндэ" үзүүлгүиши гэжэ хуурай үзүүлгүиши соо Түнхэнэй аймагай Шэбэрэй нютагай хүнүүд үзүүлгүиши. Тимэ дээрһэнь, үзүүлгүиши ушарнуудыг наажа хуурай үзүүлгүиши.

Шн. Бата, абга ажы тухайгаа үндэ "Буряад үнэндэ" үзүүлгүиши гэжэ хуурай үзүүлгүиши соо Түнхэнэй аймагай Шэбэрэй нютагай хүнүүд үзүүлгүиши. Тимэ дээрһэнь, үзүүлгүиши ушарнуудыг наажа хуурай үзүүлгүиши.

байгаа бшуу... Газаа гүйжэ гараһан үбгэнийн ажалаа хэжэ дүүргэд, гэртээ эхэнгүй шэнги ородог байгаа.

ТАРЯНАЙ БООЛТО ШЭНГЭЭР...

1930-аад оноор Санжид абгазы үбгэний сагта Байгал далайн баруун тээхэнэ оршодог Култугай түмэр харгын станциһаа хүршэ Монголой республикада абаанагдаха элдэбин ашаа зөөдөг хэн. Тодорхойлол, хоёр шарга морёор 200 гаран модоной зайд оршодог хилин хажуудахи Мон тосхондо шэрэлсэдэг хэн. Тимэ холын харгыда ганса эршүүд ябадаг бэлэй.

Зүгөөр абгазы морин ажаада баганаа дуратай хэн хэдаа, нютагайнгаа хүбүүдтэй адли ябадаг, харгы замдаа нэгэнтэнь ядадаггүй хэн. Үбгэлэй барануудта яһала ехэ ашаа шэрэлсэжэ, хэдэн зуугаад модо гатаалдаг байһаниинь урмашамаар байһан гэһэнэ. Тэрэ холын замда эрэ хүн шэнгээр хубсажа гарадаг байһан хаш. Хараһан хүн эхэнэр хүн гэжэ мэдээлгүи байгаа.

Аяншад Тооро нютагта хүржэ, моридоо амаруулжа хонодог хэн. Эхэнэр аяншанай моридоо үбһэ үгэжэ байха үедэ ондоо тээхи аяншан хажуудан эрээд, олон юумэ шашажа эхилбэ. Теэд абгазы шагнажа байтараа сүхалдажа, тэрэний урдаһаа нэгтэ хаража, "ни хубаа, юу шашажа байһан" гэжэ, зүүн гараараа дэгэлэйн захиһаа, баруун гараараа бэрһэһэн бажуужа абаад, үндэр хорёгой саада тээхи ехэ саһан соо булагдартань шахуу шэдэжэрхөө бэлэй.

Нютагайн зорёон тэрэ хүнийн эльгээһэн хүбүүд гэтэн хаража байба. Саһан болоһон хүнэй гэртэ орожо ерэхэдэнь, юун болооб гэжэ гэндэ байһанад һонирхон: "Шинюндэ нимэ саһан болоһобини?" гэхэдэнь, хорёо дээгүүр шэдэгдэһэн хүнийн эшэһэн хэбэртэй хэлэбэ:

- Тэрэ эрэтнай ямар хүсэтэй хүн гэһэнэб? Намайэ тарянай боолто шэнгээр хорёо дээгүүр

шэдэ, - гэбэ. Шагнажа байһанад тэрэнийн эшэһэн, наада барижа, "тэрэтнай эрэ бэнэ, эхэнэр" гэжэ һанаасын бүри зөөһон гэжэ.

1942 ондо эсэгэний наһа баража, Санжид абгазындэ байха ушартай болоо бэлэйб. 1942-1944 онуудай үбэл абга ажытээ "Путь Ленина" ажакһынаа юһэн сар шаргад хургаа бэлэйбди. Тэрэ үедэ хурганан сараараа нэгэ һара соо унажа, түлээ залһаа шэрэхэ аргатай бэлэй. Нарын дүүрхэдэ, тэрэнь туһаажа, инэ сар дахинаа хургажа унаха эрхэтэй байгаа бшуу.

Тэдэ жэлүүдэй нэгэ үбэл 500-аад метр зайд оршодог Содном ойдо буруу наймаалан юм. Улаан буруугаа Санжид абгазы шаргадээрэ хилгаһан томо таар соо тугал шэнгээр орёжо, "абаашажа үгөөд ерэ" гэжэ намдаа захирба.

Айлайнгаа газаа хүржэ, шаргагай сараа хорёодо уяжа, гэртэнь ороод, "буруу асарааб" гэхэдэнь, гэрэй эзэн эхэнэр сонхоороо хаража, "ямар буруу гэнэш! Тэрэнийн үбдэһэн, үхэһэн юм гү? Юундэ шарга дээрэ хэбгэхэ болооб? Үтэр түргэн эндэһэ яба, шамайе бүхэ нюуртай, бүүдүүн хүзүүтэй хадаһин эльгээгэ гү?" - гэжэ үлдэбэ.

Гэртэ бусажа ерэхэдэнь, абгазын утажа гараад, "юун болооб, һөөргэнь юундэ буруугаа асарбан" гэжэ зэмлэбэ.

Эхэнэрэй хэлэһые дууһан хөөржэ үгэхэдэнь: "Ай жаалда даа, би оройнгоо һанаанда хоолойень ооһорто тагуулжа зөөһонгүй абаашаха гэжэ бодоо һэм", - гэжэ уягатай буруугаа шарга дээрһэһэн тайлажа буулаба.

Хоёр час тухай болоод, абгазын буруугаа хүзүүнһэнь хүтэлжэ, бинь бургаһаа гартаа барижа, дахинаа тэрэ айлайдаа абаашахаданай, хаража үзөөд, бүрин бүтэн, үбдөөгүй мал гэжэ ойлгобо, юумэ хэлэнгүй, үхэрэйнгөө хорёо соо хааба.

Жараад гаран һаһатай хүншэн хүсэтэй залуу малые

шаргаар даража, шарга дээрэ ашаба гэжэ мал худалдажа абаһан айлай эхэнэр хаанаһаа мэдэбэ гээһэнб даа...

НЭГЭТЭ ТҮЛЭЭНДЭ...

Минни арбан долоо хүржэ ябахада, инэ һара соо гурбан модоной зайд оршодог. Оглоорой арада оножо, түлээ хургаагажа бэлдэжэ хэлсээд, ябагаар ошообди.

Хүдэлхэ газартаа хүрөөд, би модонуудыг утагажа, шаргаар шэрэхээ нэгэ үбэлб. Нүгөөдэ минни сайгаа панаба, сэржэмээ үргөөд сайлабабди.

Сайлажа бодоод, бэе бэһээ холошог түлээгээ бэлдэжэ эхилхэдэ, 60-аад һаһатай абгазынни бүүдүүн мододоо хоёр тээһэнь сабшажа унагаагаад, хуһанай үйһые, шэнэһэнэй холтоһо хуулажа, дабхарлажа табяад, модоор дарана. Тиихэдэ үдэрэй, үдэһын сай шанана. Харахаданни, юрэдөөл олон ажал хэнэ.

Би тиихэдэнь гансахан ажалаа хэжэ, түлээгээ бэлдэнэб. Үдэһын зургаа-долооноор бэлдэһэн түлээгээ түгсэг дээрэнь шарга шарга болохоор газарһаа үндэлгэн суглуулжа табинабди. Гэртэ харихынаа урдахана бэлдэһэн түлээгээ тооложо гаргахаданни, энэ хүгшэнэй бэлдэһэн арбан хоёр шарга, минни һуун, байнгүй хүдэлжэ бэлдэһэн арай гэжэ зургаан шарга болоо бэлэй. Хойто үдэһын оройн хүнүүдтэ ингэжэ хэлэдэг байгаа: "Үсэгэлдэр Бато-Ошороо абаашажа түлээ бэлдүүлээб". "Өөрөө бэлдээб" гэжэ нэгэнтэнь хэлэдэггүйн-гайхамаар лэ даа.

САБ ШҮҮРЭХЭ ШАНГА ХҮСЭТЭЙ

1956 оной хабар хэн. Гаяа хүбүүн абгайнгаа донхон эмээл морёор хүгшэнэй хажуудахи айлайда ержэ, ороод гарахадаа, гартаа нэгэ юумэ һалбалзуулан, морин тээһээ гүйжэ ерэхэдэнь, морининь үргэбэ. Тингээд гэдэргээ болоходоо, хазаараа шэлэ хүзүүн дээгүүрээ таһа татажа гүйхөөр забдажа байтарнь, тупһан боложо, тэрэ хүгшэн (минни абгазы) хажуудань ябажа ябаһанаа даб

шүүржэ, мориной дэлһэнһээ бажуужа байлгаад, "хубаа, хазаараа асар наашань" гэжэ хэлээд, мориной толгойдо улажа табихан байдаг.

Тэрэ үедэ 68-69 хүржэ ябаһан хаш. Эхэнэр бүхэ далан һаһатай болоһонь, хүршэ айлайнгаа һүри соможо үгэдэг байһаниинь урмашамаар хэн.

Үбэлдөө үүсэ гаргуулахдаа, хүдэлһэн хүнүүдтэ малай яһые нэгэнтэ эбдүүлгүи, өөрөө үе үеэринь һалгааһын хажуугаар яһан бүхэниинь танидаг, нэрлэдэг хэн.

Үхэр, хонидойнгоо үдэһэндөө гэртээ ерэнгүй, талада хоношоходонь, хайшынгаа үзүүр бүдөөр орёжо, буандаа хабшууддаг заншалтай байгаа: "шоно, нохойн ама хаагаа" гэжэ хэн.

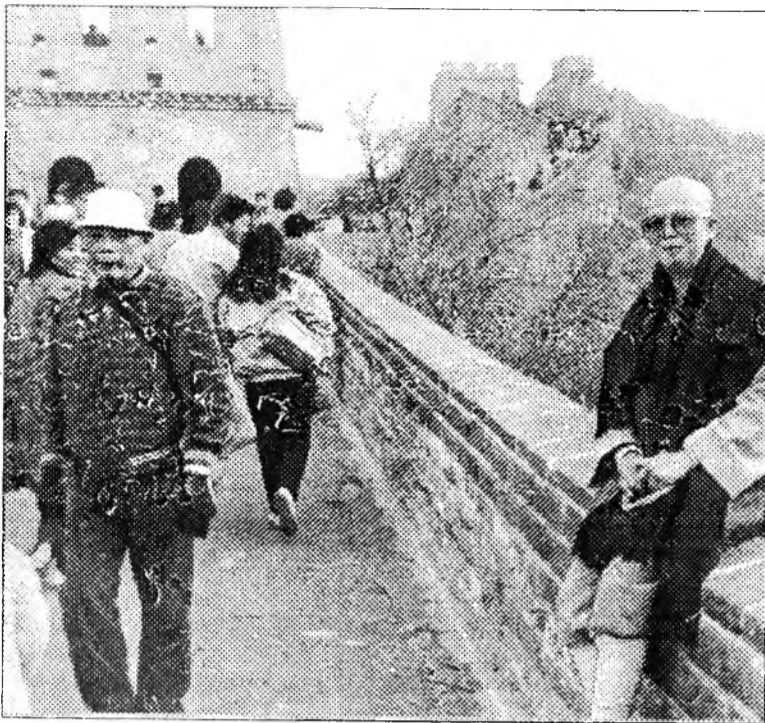
Бууза хэхэдэ, үхэрэй мяханда 25-30 процент дотор оохэ хэлсээд, модон тэбшэ соо жаахан хүхөөр хоёр час шахуу сабшажа, жэжэхэнүүд болгууланай һүүлээр талын мангир хэжэ байлдаг, шэнийсын һагшаһан талханда гурба-дүрбэн үндэгэ холилсожо, мяхаяа буузалдагыень һанадагби.

Тэдэнь шаһахадаа, ехэ тогоон соо уһа хэжэ, хуһан модоор нарин хэрэһэ хээд, тэрэнь дээрэ түмэр табат табидог хэн. Үхэрэй шара тоһо хэхэдэнь, тэрэнь урдажа байдаг байгаа. Тэрэнь дээрэ дүшөөд бууза табяад, баһашье түмэр ехэ табяагаар тоогоогоо хаажа, 20-30 минута бусалгажа гаргадаг байһан юм.

Буузынь эдихэдэ, аргагүй амтатай байдагыень, мүн сүүдхын түршадэ гэр соо хоншуухан үнэрэй анхилдаг байһыень мүнөөшье хүрэтэр мартадаггүйб.

Эсэгэ оройноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үедэ ажалһа хүнүүд хүдөө нютагайнгаа заншал алдангүй һуудаг бэлэй даа. Эхэнэр тухай олон жэшээнүүдыг тооложо болохоор даа. Теэд нэгэ хэдынь бэшэбэ гээһэнб.

Б. БИРБАЕВ,
хүдөө бэшэгшэ.
Түнхэнэй аймагай
Толто нютаг.

Холын аяншалгааа бусахадаа...

БУРЯАДАЙ мэдээжэ фотожурналист, Росси соёлон хүдэлмэрилэгшэ Цыбен Будаевич Цыренжапов албай хам али аяншалгаар олон ороонуудар ябахандаа, шотагайн үзэсхэм байгаалие, ажална бүхэриг хүнүүдые, соёлой гайхамшагтаа хүр буулгажа, газар, журналуудта толлуулан, уншагшадтаа хүр юм. Хэдэн жэлэй урда тээ тэрэ совет журналистуудтай тоо Хитадай Арадай Республикада ошожо, Түб болон Зүүн Азины газар дээрэ оршодог энэ ороной политическэ, социальн-эконом байдалтай, арадын түүхэтэй, соёл болбосоролтой танилцсан байгаа. Тэрэнэй архивнаа абтаһан хэдэн фото-ушлагшадтайгаа анхаралда табиһабди.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Хитадай Бүхүхэ хана нислэз Бээжин түбэй талмай - Тяньаньмэнь.

Үнгэтэ юртэмсын нюусанууд

ОНДОО ТУБИИНХИДЭЙ ТУНАЛАМЖААР...

Жан-Пьер Петри - космологийн талаар ехэ мэргэжэлтэн, Эрдэмтэй шинжлэлэлтэнүүдэй талаар национальна түбэй хүтэлбэрилэгшэ, олон хүдэлмэринүүдэй автор юм. Зүгөөр энэ эрдэмтын нэрынь ганса суугаа хүдэлдэг нүхэдын бэшэ, мүн бүхы зон дурдадаг болоод байна гээд "Пари матч" сэтгүүл мэдээсэнэ. Тиихэдээ тэрэ ямар нэгэ нүхала нээлтэ хэргүй юм. Юрэлтэрэнэй хүлээ үедэ хэлэн бүхы нээлтэнүүдын Газар дээрэ байдаг болоһон ондоо түбэин зонһоо абтадаг байгаа гэжэ Петри сонсохоо бшуу...

1950 ондоо Динь хото шадар агаарай гурбан түхэрэн онгоо буугаад, ондоо түбэин экспедиционно бүлэг асарһан байгаа гээд Жан-Пьер хооронэ. Бүридэдэнь дүрбэн эрэнүүд, хоёр эхэнэр ордог байгаа. Тэдэ бөөдөнгөө юмнидүүд тээншэбди гэжэ нэрлэдбэ. Манай Газарһаа гэрэлэй 15 жэл холо оршодог түбэһөө хүн түрэлтэниие шуудалхаяа ябуулагдаа юм ха.

Газарһаа гэрэлтэдтэй яагаад харилсадаг байнаб гэхэдэ, францу з. англи, испан, ород хэлэнүүд дээрэ бэнигүүдые эльгээдэг туримтан. Илангаяа олон бэниг 1962, 1967 онуудта ябуулан байха юм.

Бэнигүүдыень уншаад байхадаа, хэл нэгэн наадала-а байна гээд ханахын огто аргагүй юм гээд Петри онсолно. Тэдээн соонь эрдэм ухаанай талаар яб тэмэ мэдэрэлүүд байна. Тиимэһээ шог гээд тоолохо үндэһэн үгы байна бшуу.

Иймэ бэниг соо байһан мэдээнүүдээ уламжалал, манай түбэ нэгэ ехэ тэрээрэн үндэһэн дээрэ оин болоо гэдэн теориние шинээр хараад үзэхэ дурадхал Петри оруулан байха юм. Юуб гэхэдэ, сагай үнгэрхэ бүри гэрэлэй скорость хувидаг байна гээд тодорно.

Юмнидүүд үшөө нэгэ эрдэмтэндэ хонходоод, айхабтар хатуу бодосууд сугларгаад, хажуугаарнь гараһан бүхы юумэ хүхэн абдаг гэдэн "хара нүхэнүүд" тухай Газарай зоний наамжалһы, буруу гэжэ сонсохоһон байха юм. Манай түбэһөө гэнгэ үгы болоһонон мүшгэнүүд хадаа манай түбидэ тон адли ондоо түбидэ оршодог гээд тэдэнэр хэлээ бэлэй.

Зүгөөр иймэ шадамарнууд юм хаа, юмнидүүд юуцад бадаган болон бусад эмнэлэгдэдэггүй үбшэнүүдые аргалхата туһалхаяа яанаб гээд асуухада, Жан-Пьер Петри ингэжэ харюусана: "Хэрбээ эдэнэрэй туһаламжаар бүхы үбшэнүүдые динлээ хаамнай, ажалуугшадтай тоо хэмгүйгээр олоһоржо, Газарнай тэсэхэгүйдөө болохо бшуу. Гадна ондоо нэгэ буу бин болоһоноо аа гү гээд юмнидүүд айна. Жэиээлхэдэ, американецүүд болоод ородууд аннигиляцияционно бомбо хэжэ талаар хүдэлмэри ябуулаа гээд юмнидүүд намда дуулгаа хэн. Иймэ зэбсэг хэрэглэхэдэнь, үй бүтэ хүрэнхэн, элементарна частицанууд боложо бутарһанан планетэдэ хүрэнхэн тухайнаа тэдэнэр баһал мэдүүлээ. Тиимэһээ буу зэбсэгээ нарижуулхаяа болонгы тээ хэн..."

Юмнидүүдэй ямар байһан тухайн Петри мүн лэ дуулгана: — Тэдэнэр маанадта тон адли. Зүгөөр онсо сагаан шарайтай болонднууд, Абяа таргадаг органуудын бидэнэрэйхинээ тад ондоо хант. Монголи гэдэнь баһал ондоо; уран байханиие мэдэрэлгэ, уянгата баһал, шог бэ, хөгжэм ойроого тэдэнэртэ огто үгы юм. Интелектынь сөөбэр техникескэ гээд онсолмоор. Манай Газар дээрэ байхадаа, тэдэнэр олон юумэндэ нураа. Тиихэдээ манай дэлхэйе оорынхиһөө һайхан, олон янзын гээд юмнидүүд тоолоно...

В. ГУРЬЕВ, ("Скандалы" һонинһоо абтаба).

Хайрата эсэгынэ - дайнай болон ажалай ветеран Дондок Санжиевич САНЖИЕВАЙ

наһа бараһан ушараар "Буряад үнэн" һонинхой хүдэлмэрилэгшэ Н. Д. Дашинамжиловада, тэрэнэй бүлэдэ, түрэлхидтэнь, дутын хүнүүдтэ манай газетын коллектив гүнзэгы шаналал гашуудалаа мэдүүлнэ. Августын 29-нэй үглөөнэй 11 сагнаа Улаан-Үдэ хотын 148-дахи кварталай 68-дахи байрһаа хүдөлүүлэгдэхэ.

ТОБШОХОНООР...

БАРИДААН. Дүрэ буяаадалагын баридаагаар дэлхэйн түрүү һуури эзэхын түлоо мурьсоон хаяшаг Америкын Холбоото Штатуудай Атланга хотодо дүүрбэ, дэлхэйн үшээ гаран ороной 200-гаад барилдаанһаа хабараһан байгаа. Буряад ороной суута баридаанһан Борис Будаев Узбекистанай суглуулагдмаал

командын бүридэлдэ оруулагдажа, энэ ехэ мурьсоондэ хабарадахадаа, оорингоо шогнүүртэ эрхим зургаанай тоодо оробо. Нэгэдэхи дүхэрингтэ немец баридаанһанда шүүдэбэнь, саанадаа 5-6 ороной түлоолгшэдые динлэжэ гараа. Энэнь 38 хүржэе ябаһан шотагаймнай суута бүхын яһалэ һайн үрэ дүн гээшэ. Ерэхэ жэлдэ Б. Будаев Узбекистанай

Урда Корейн мэргэжэлтэн болобо хэбэртэй. Тиимэһээ Монгол ороной хэдэн область, хиза, республикаһаа хэрхэ харбагшад ерэхэ хэл хүлээгдэнэ.

Тиихэдэ мэргэжэлтэн бэрхэ тренернууд, мэдэжэменеджернууд, тусгай Улаасхоорондын һур хуули федерацийн (ФИТА) тусгай Эдит Харма (Индонези) байна. Хэрбээ манай мурьсооо жэишэ үгы үншэртөө гэшшэ һаан жэлдэ "Гэсэрэй голмун" ФИТА-гай "Грап-при" хүрэхын түлоо улаасхоорондын мурьсоон боло юм. Тиигээ һаан, республика дотор һур хуули спорт улам үүсхүжөөдөжэ болыгтэ залуу хуурууд, басгада энэ үйимэе эрхилэхэ болыгтэ...

Ж. БАТОВ

Футбол

Зүүн зонин футболитнуудай дунда мурьсоонэй хоёрдохон дүхэрингэй түрүүшын уузалганууд үнгэрэгдэбэ. Буряад Республикын 25 жэлэй ойн нэрэмжэтэ стадион дээрэ наадахаяа Назарова хотын "Виктория" клубай команда айлшаар ерэн байһа. "Викторини" футболитнууд манайда ерэхынгээ урда тэжэнэ Ангарский "Ангара" командые 2:1 тоотойгоор шүүһэн байха юм. Тиигэжэ дүн хамга 31 очкотой болонхой, мурьсоонэй табицада 9-дэхи һуури эзэлнэ. Харин "Сэлэнгын" футболитнууд 20 очкотой хойгуур һуури эзэлнэ.

"СЭЛЭНГЭ" - "ВИКТОРИЯ"

суглааргшэдые урмашуулаа. Нааданай эхилэмсээр, айлшадай довтологшод эршэмтэйгээр наадажа, "Сэлэнгын" хамгаалагшэдые, вратарь Арсалан Жамьяндабаевые мэгдэхээхэ юм. Айлшадай довтологшод Старцев, Агеев, Евлевский болон бусад сухарилтагүйгоор наадаба. Тиигэһээр нэгэ бүлбэгэ сохижо оруулхадаа, ханаагаа амараа ха. Энээнниень хамбааналһан "Сэлэнгын" футболитнууд хэдэ дахин довтолхоодо, тоо нээжэ ядаба. Уулзалтын түрүүшын хахадай дүрэхын тэндэ "Сэлэнгын" 7-дохин номертой Олег Елгинэй шангаар сохинон бүлбэгэ айлшадай вратарь арай шамай гэдэрэгшэ сохижо үрднэ. Энээнниень хамбааналһан манай командын капитан Сергей Иванов нааданай тоо тэгшэбэ.

Айлшадай футболитнууд уулзалгаяа тэнсэлгээр ханаатай, абһан бүлбэгэ тиишнэ сохижо, савтэ халгаахые тэдэнэ Яам наадахал хэрэгтэй. Футболитнууд эдэһэн довтолжо, хоёрдохон оруулба. Эндэ команд довтологшодой нэгэ Зыков шанларгаа. Энэ гү, али 2:1 тоотойгоор дүүржэ. "Сэлэнгын" футболитнууд хабараа 6:1 тоотойгоор манай харюугаа, үсөөнь тэйгоор шүүжэ, түр нэмэбэ. Энээнэйг "Сэлэнгын" футболитнууд эрхэлжэ уулзалгын үнгэрэхөөр Бар "Динамо", Рубин, "Торпедо" коман ошоно.

Б. ЦЫР...

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правитель

Редактор Ц. Б. ЦЫРЕНЦОРЖИЕВ. РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ ДАШЕЕВА Г. Х., ДОНДОГОЙ Ц. Ц., ЖИЖИГОВ Б.М.Ж. (харюуса патта секретарь), НИМАЕВ Н. П. (редакторай орлогш), ОЧИРОВ С. Д., ШИНГАЕВ В. П. (хэлбэлэй редактор), РИНИЦИНОВ С. Д. (редакторай орлогш), САМБЯЮВА Т. В.

Манай адрес: 670000, Улаан-Үдэ, Каландариньшин үйлэс, 23, "Буряад үнэн" газетын редакци.

Газетэ хэлбэлэй 2 хуудалан хэмжээтэй. Индекс 50901. Хэлэ 4327. Хэлбэлдэ гушаагдаһан сэт 17.20.

Буряад Республикын республиканска типографида газетэ хэлбэлдэ. Директорийн телефон: 2-40-45. 00-079-дох номертойгоор бүридхэл абтанхай. Заказ №161.

Редакциин телефонууд: редакторай - 2-50-96, приёмный - 2-54-54, редакторай орлогшонорой - 2-68-08, 2-62-62, харюуса патта секретариин - 2-50-52, секретариатай - 2-60-91, танилгын-но үйлэс - 2-55-97 (даагшаны), 2-61-35, 2-56-23, социально-экономическа - 2-64-36 (даагшаны), 2-63-86, 2-61-35, 2-67-81, соёлой, эрдэмтэй болон һургуулинуудай - (даагшаны), 2-57-63, олониньтын хүдэлмэрини ба мэдээлэлэй - 2-54-93, (даагшаны), 2-34-05, 2-69-58; оршуулгын - 2-67-81; коррекцируудэй - 2-33-61, компьютерна түбэй - 2-66-76; корреспонденцинууд: Агнискта - 3-42-19; Заказискта - 30-61, Барлажанда - 91-6-40. "Бурятия" хэлбэлэй телефонууд: директор - 2-49-94, бухгалтери - 2-23-67, вахта - 2-67-95, 2-67-05.